

'Sociaal initiatief'

'Omgaan met ruzies en conflicten'

Inhoudsopgave

Toelichting bij deze handelingssuggestie	2
Aanpak	3
<i>Leerdoelen</i>	3
<i>Pedagogische interventies</i>	4
<i>Randvoorwaarden</i>	5
<i>Suggesties voor aanpak</i>	5
<i>Verwijzing naar spellen/prentenboeken</i>	6
Achtergrondinformatie	8
Bronnen	8

Door te klikken op een regel in de inhoudsopgave, ga je direct naar de bijbehorende tekst;
Als je in de tekst klikt op een blauw pijltje ga je terug naar de inhoudsopgave.

Toelichting bij deze handelingsuggestie

Leerkrachtvragenlijst Sociaal initiatief

1. Stapt uit eigen beweging op anderen af.
2. Heeft duidelijk een eigen inbreng tijdens gezamenlijke activiteiten.
3. Vertelt uit zichzelf in de groep.
4. Spreekt uit eigen beweging met andere kinderen.

Leerlingvragenlijst Contact maken met anderen

1. Ik vraag of ik mee mag doen.
2. Ik vraag of een ander met mij wil spelen.
3. Ik stel uit mezelf vragen aan een ander.
4. Ik begin een praatje met iemand anders.

Onder **sociaal initiatief** wordt het volgende verstaan: *Sociaal initiatief is de vaardigheid om in sociale situaties contact te zoeken en te maken, zowel non-verbaal als verbaal.*

Onder **omgaan met ruzies en conflicten** wordt het volgende verstaan: *Omgaan met ruzies en conflicten heeft betrekking op spanning in een relatie of in een groep(je). Als er in een conflict of ruzie antisociaal gedrag wordt getoond, is het belangrijk om dat samen uit te praten, het goed te maken met elkaar en daarna weer op goede voet verder te gaan. Omgaan met competitie is een goede oefening. Omgaan met winnen en verliezen is een onderwerp dat bij ruzies en conflicten hoort.*

Aanpak

Leerdoelen

Bedenk vooraf: *Welk doel/welke doelen wil ik bereiken door te handelen?*

Preventief en curatief

De leerlijn met doelen uit deze handelingssuggestie kun je zowel preventief als curatief gebruiken. Wanneer je er preventief mee aan de slag wilt, kijk je welke doelen passen bij de leeftijd van de leerlingen in je groep. Je werkt gericht aan de doelen met passende activiteiten, net als je bij de cognitieve vakken doet. Daarnaast is het ook goed mogelijk om curatief met de leerlijn aan de slag te gaan wanneer je hebt gemerkt dat (een deel van) je groep uitvalt op het gebied van sociaal initiatief en het omgaan met ruzies en conflicten.

Doel kiezen

Onderstaande leerlijn laat zien welke doelen bij welke ontwikkelingsleeftijd passen. Kies uit deze leerlijn een passend doel waar je met de groep of een individuele leerling aan wilt werken. Kijk daarbij naar wat de groep of leerling al wel beheerst en welk doel dus een passende volgende stap is.

Kijk daarnaast ook in het ZIEN! profiel naar waar de leerling/groep al goed in is. Dit kan gebruikt worden als compenserende factor(en): Welke doelen waar je aan zou kunnen werken, doen het meest een beroep op vaardigheden die een groep/leerling al meer laat zien? Daar kun je vaak het beste starten, omdat de kans op succes het grootst is als een leerling al aspecten beheerst. Voor sociaal initiatief kan dit impulsbeheersing zijn (balans egocontrole) en sociale autonomie (ruimtenemende vaardigheden).

<4 jaar	4-6 jaar	6-8 jaar	8-10 jaar	10-12 jaar
	Begint met goedmaken	Waarschuwt de leerkracht wanneer een ruzie van anderen uit de hand looptMaakt een conflict of (dreigende) spanning bespreekbaar		

Door te klikken op een doel, ga je direct naar de aanpak die daarbij aansluit.

Aanpak

Denk eerst na over de volgende punten en baseer je aanpak op de antwoorden.

- Wil ik klassikaal of individueel aan deze ontwikkeltaak werken?

- Zie je het gedrag al wel in uitnodigende situaties? Oefen dan in niet-uitnodigende situaties. Zie je het gedrag nog vrijwel niet? Oefen dan in eerste instantie zoveel mogelijk in uitnodigende situaties.
- Denk bij je aanpak ook na over verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens zijn meer lichamelijk ingesteld en meisjes meer verbaal. Jongens uiten hun emoties meer fysiek (duwen, stoeien). Ze hebben letterlijk en figuurlijk behoefte aan ruimte.

Pedagogische interventies

Bedenk bij bovenstaande doelen: *Wat vraagt dit van mij als leerkracht?*

Sociaal initiatief voor deze groep is laag. Vraag je bij jezelf af wat jouw leerkracht gedrag is. Is jouw gedrag heel ruimtenemend: ben je sterk aanwezig (ben je veel aan het praten), weet je van jezelf dat je duidelijk bent in het geven van je mening en je kan laten leiden door je emoties? In dat geval kan het zijn dat de leerlingen geremd worden om sociaal initiatief te laten zien.

Er zijn vijf pedagogische vaardigheden die je als leerkracht kunt inzetten om problemen te voorkomen en aan te pakken. Dit zijn:

- Leiding geven en grenzen stellen
- **Monitoring: balanceren tussen ruimte nemen en ruimte geven**
- Positieve betrokkenheid tonen
- Positieve bekrachtiging geven
- **Leren problemen oplossen**

Voor kinderen met een lage mate van sociaal initiatief kun je werken aan de volgende vaardigheden bij het omgaan met ruzies en conflicten.

Monitoring: sociaal initiatief is ruimtenemend gedrag. Wanneer je dit gedrag meer wilt zien bij een leerling, vraagt het van jou als leerkracht om ruimtegevend gedrag. Concreet betekent dit dat je niet meteen moet ingrijpen bij ruzies en conflicten (behalve als het natuurlijk uit de hand loopt). Wacht af en kijk of het kind in/na een ruzie zelf begint met goedmaken. Wanneer dit niet het geval is, kun je als leerkracht ruimte nemen en het kind helpen. Haal de leerling uit de situatie en bespreek rustig met hem wat hij deed, wat daar goed aan was en wat je anders van hem verwacht. Stimuleer de leerling om het goed te maken met de andere leerling(en). Wanneer je dit een aantal keer gedaan hebt, kun je als leerkracht steeds meer afstand nemen en de leerling het zelf laten proberen (je wilt niet dat de leerling makkelijk wordt en steeds wacht tot jij inspringt).

Leren problemen oplossen: wanneer een leerling een lage mate van sociaal initiatief laat zien, neemt het weinig ruimte in. Deze leerling zal bijvoorbeeld nooit naar jou als leerkracht toekomen wanneer er een ruzie uit de hand loopt. Deze leerling gun je de vaardigheid om meer ruimte in te nemen zodat hij in zulke situaties wel naar je toekomt. Als leerkracht heb jij een belangrijke rol in het aanleren van deze vaardigheid. Je kunt een leerling met laag sociaal initiatief helpen door zelf voorbeeldgedrag te laten zien. Communiceer duidelijk naar de leerling toe wat je van ze verwacht bij ruzies en conflicten

(bijvoorbeeld: bespreek spanning en praat een ruzie uit). Als je wilt kun je hier stappenplannen voor gebruiken. Bespreek na een conflict wat er gebeurd is en hoe de leerlingen gehandeld hebben. Geef de leerling steeds meer verantwoordelijkheid, zodat hij er niet vanuit gaat dat de leerkracht het conflict wel oplost en zijn eigen verantwoordelijkheid loslaat.

Randvoorwaarden

Bedenk: *Welke zaken moeten op orde zijn, voordat ik aan een doel kan werken?*

Voordat er een proces plaatst kan vinden, zijn er eisen waaraan voldaan moet worden. Zo zijn welbevinden en betrokkenheid vaak voorwaardelijk voordat aan de ZIEN! dimensies gewerkt kan worden. Hoe staat het hiermee in jouw klas?

Welke zaken moeten bij de leerlingen op orde zijn, waar je niet zonder kunt omdat een nieuwe aanpak anders niet werkt? Denk aan de behoeftenpiramide van Maslow: zijn de lichamelijke behoeften vervuld, en voelen kinderen zich veilig en zeker in de klas? Pas daarna kan aan de behoefte voor sociaal contact voldaan worden.

Zorg ook dat het klassenmanagement op orde is: kies een klasindeling die past bij de werkvormen die je toepast en die aansluit bij de vaardigheden van de leerlingen. Zorg voor duidelijke regels en hanteer ze consequent. Zorg voor activiteiten die uitdagen/in de zone van naaste ontwikkeling zitten en tegelijk ook haalbaar zijn.

Suggesties voor aanpak

Bedenk bij het kiezen van een suggestie: *Welke aanpak past bij het doel dat ik gekozen heb?*

Bij elke suggestie staat voor welke ontwikkelingsleeftijd de activiteit geschikt is, maar vaak kan het met kleine aanpassingen ook bij oudere/jongere kinderen toegepast worden. De activiteiten zijn vaak klassikaal, maar kunnen individueel gemaakt worden door als leerkracht die ene leerling in de gaten te houden en extra te stimuleren. Denk bij elke activiteit na over wat deze van jou vraagt wat betreft pedagogische interventies.

Begint met goedmaken (4-6 jaar) – ‘sorry doosje’

Laat leerlingen een voorwerp uitkiezen dat ‘sorry zeggen’ symboliseert. Dit kan een kaartje met ‘sorry’ erop zijn, maar ook een ketting, tekening, een doosje of iets anders. Door de leerlingen zelf het symbool te laten bedenken is het echt iets van henzelf en dat maakt het waardevoller. Als je het goedmaken tot een vast ritueel maakt, wordt het iets eigens van kinderen. Iets goedmaken kan er dan zo uitzien:

- Je gaat naar de leerling toe met wie je het goed wilt maken en biedt het voorwerp aan.
- Je zegt hierbij ‘sorry’ en waarom je ‘sorry’ zegt.

De bovenstaande stappen kunnen afzonderlijke doelen zijn.

- Geef concrete en positieve feedback op de afzonderlijke stappen bij het ritueel 'goedmaken'.
- Oudere leerlingen kun je ook een 'sorry' briefje laten schrijven.
- Hoe dit briefje eruit moet zien kun je ook samen met de leerlingen bedenken.

Waarschuwt de leerkracht wanneer een ruzie van anderen uit de hand loopt (6-8 jaar) – (klassen)regel

Maak hier een (klassen)regel van zodat kinderen weten wat ze moeten doen: eerst zelf proberen op te lossen, wanneer dat niet lukt, ga je naar de leerkracht. Herhaal dit regelmatig, en benoem het wanneer kinderen het goed gedaan hebben. Wanneer de kinderen bij een ruzie juf niet hebben gewaarschuwd, kun je met de kinderen in gesprek erover gaan. Probeer erachter te komen wat ervoor zorgt dat de kinderen niet naar de leerkracht toe komen. Vinden ze het moeilijk of zijn ze bang voor de reactie van andere kinderen? Wanneer je weet wat hen tegenhoudt, kun je dit aanpakken.

Maakt een conflict of (dreigende) spanning bespreekbaar (6-8 jaar) – stappenplan

Om met kinderen te oefenen wat ze kunnen doen wanneer er een conflict is, kun je gebruik maken van een rollenspel. Kies een casus (die dit schooljaar speelt, of van eerdere jaren) of bedenk er zelf één. Bespreek deze situatie met de kinderen. Laat ze in groepjes de casus uitspelen en er een goede oplossing voor bedenken. Zorg dat je duidelijke regels stelt (bijvoorbeeld: niet echt vechten in het rollenspel, en kinderen moeten een serieuze oplossing bedenken). Bij het uitspelen is het belangrijk om de verschillende oplossingen goed na te bespreken. Deze kun je verzamelen en opschrijven. De bedachte oplossingen kun je op een later tijdstip er weer makkelijk bijhalen en eventueel aanvullen als de kinderen andere oplossingen bedacht hebben.

Verwijzing naar spellen/prentenboeken

Bedenk: *Hoe kan ik materialen inzetten om te werken aan de leerdoelen?*

Het inzetten van spellen/prentenboeken kan een effectieve bijdrage leveren bij het werken aan sociaal initiatief binnen het omgaan met ruzies en conflicten. Hieronder volgt een suggestie. Gebruik dit ter inspiratie en kijk wat er op jouw school aanwezig is.

Coöperatief spel 'Max de Kat' / uitgeverij: Zonnespel / aantal spelers: 1-8 / geschikt voor: onder- en middenbouw.

Vogel, muis en eekhoorn zijn op weg naar hun holletje in de boom. Max de kat heeft honger en zit achter de kleine diertjes aan! De spelers zorgen samen voor de kleine diertjes. Door goed samen te werken kun je de diertjes nog beter redden.

Coöperatieve spellen zoals deze zijn geschikt om in kleine groepjes aan sociaal initiatief te werken. In kleine groepjes is de drempel lager om zelf een inbreng te geven en vooral bij coöperatieve spellen is dit gewenst. Bespreek van tevoren met leerlingen dat ze soms

verschillende meningen kunnen hebben en dat het niet erg is, maar dat ze het wel moeten bespreken. Ook kan het goed zijn om te benoemen dat ze naar jou als leerkracht toe kunnen komen wanneer ze er in een onenigheid niet uit kunnen komen.

Er zijn meer spellen en prentenboeken die erg geschikt zijn voor het oefenen van de leerdoelen. Kijk voor een volledig overzicht in ParnasSys onder informatief, onder het kopje 'Sova-methoden/materialen/prentenboeken'. Per spel is aangegeven welke doelgroep het spel voor is bedoeld en aan welke ZIEN! vaardigheden je met het spel kunt werken.

Achtergrondinformatie

Deze handelingssuggestie gaat om sociaal initiatief binnen het omgaan met ruzies en conflicten.

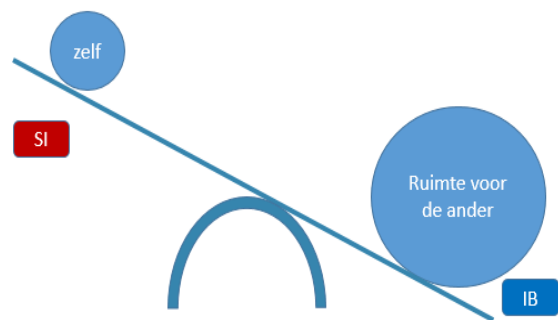
Sociaal initiatief verwijst naar het aspect om gevoelens aan bod te laten komen en over te gaan tot het nemen van initiatief in de sociale situatie. Een kind dat laat zien te beschikken over de vaardigheid sociaal initiatief, voelt zich waarschijnlijk competent in de omgang met anderen. Een kind dat over deze vaardigheid beschikt, heeft een eigen inbreng en vraagt ruimte voor zichzelf. Het neemt de ruimte om contact met andere kinderen te zoeken en actief mee te doen met groepsactiviteiten.

De vaardigheid sociaal initiatief geeft kinderen de gelegenheid ervaringen op te doen om conflicten en ruzies op te lossen. Dat kan zijn door het initiatief te nemen om een ruzie op te lossen, maar ook door een leerkracht erbij te halen als een ruzie uit de hand dreigt te lopen. Daarnaast kan het kind initiatief tonen door een spanning bespreekbaar te maken.

Relatie met andere ZIEN!-dimensies

- Impulsbeheersing

Bij kinderen met een beneden gemiddelde tot lage score op sociaal initiatief en een hoge score op impulsbeheersing, wordt soms gesproken van sociaal angstige kinderen. Zij hebben een te sterke egocontrole, waardoor impulsen en gevoelens sterk worden onderdrukt en geen initiatief wordt genomen om gevoelens te uiten.

Is de egocontrole in balans, dan kan een kind inschatten wanneer het goed is om initiatieven te nemen, en wanneer het impulsen moet onderdrukken. Sociaal angstige kinderen zijn vaak bang om negatief beoordeeld te worden. Deze kinderen voelen zich vaak niet competent om een bepaalde taak te volbrengen. Het vermijdende gedrag uit zich in stil en teruggetrokken gedrag. Het betekent dat kinderen weinig ruimte nemen voor zichzelf, en veel ruimte geven aan een ander.

Bronnen

Broer, N.A., Haverhals, B., & Bruin, H.L. de (2012). *Verantwoording pedagogisch expertsysteem ZIEN! Voor het primair onderwijs!* Gouda: Driestar educatief.